

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

СУЧАСНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ

(назва навчальної дисципліни)

Спеціальність/напрямок 081 Право
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма Право
(назва)

Факультет історії та права
(назва факультету)

Форма навчання денна, заочна
(назва)

(шифр за ОПП ПП ВД/ВК 2.1.2.4)

2018 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Чернік С.Д., доцент кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права, кандидат історичних наук, доцент

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою факультету історії та права
«30» серпня 2018 року, протокол № 1

Голова вченої ради факультету Філоретова Л.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права
Протокол № 1 від «28» серпня 2018 року

Завідувач кафедри

(підпис) Соболю Є.Ю.
(прізвище, ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Сучасні правові системи» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «081 Право».

Предметом навчальної дисципліни є сукупність суспільних відносин, які складаються в процесі дослідження загальних закономірностей зародження, еволюційного розвитку правових систем, галузей та інститутів права держав, аналіз відомих дослідникам пам'яток права, усвідомлення студентами нерозривності європейсько-правової та світової традицій, яка має беззастережний вплив на формування правової системи України

Міждисциплінарні зв'язки. Базою для засвоєння основних положень курсу «Сучасні правові системи» є знання отримані студентами після вивчення таких дисциплін, як: теорія держави і права; історія держави і права України; історія держави і права зарубіжних країн; адміністративне право; конституційне право; кримінальне право; цивільне право.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **розділів**:

1. Розділ 1.
2. Розділ 2.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасні правові системи» є сприяння у становленні сучасного кваліфікованого фахівця-юриста, надаючи знання з правових систем сучасності та їх типології. На основі вивчення основних положень навчальної дисципліни досягти кращого розуміння студентами сучасних тенденцій розвитку національних правових систем та їх об'єднань, окремих правових явищ та процесів, і, таким чином, забезпечувати підвищення рівня політичної та правової культури майбутніх юристів.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Сучасні правові системи» є сприяння у формуванні теоретичного правового мислення студентів, пізнання та вивчення ними правових явищ різних суспільств і держав, отримання наукових знань про якісні характеристики зарубіжного права і їх творче використання у вітчизняній юридичній практиці.

1.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути наступні компетенції:

- володіти змістом наукової категорії правової системи;
- знати основні сучасні правові системи;
- характеризувати форми та механізми міжнародної взаємодії, взаємопроникнення та взаємовпливу сучасних правових систем;
- аналізувати особливості формування національної правової доктрини;
- визначати місце української правової системи в глобальних процесах права.

1.4. Програмними результатами навчання є:

- орієнтування в глобальних проблемах правового розвитку сучасного світу, інтеграції України у Європейський правовий простір;

- наукове тлумачення особливостей формування та розвитку правових систем окремих країн, шляхів розбудови правової системи України;
- навички роботи з джерелами права, що належать до різних правових систем, орієнтуватися в особливостях правил юридичної техніки;
- виокремлення, аналіз філософських та теоретичних засад правової системи певної країни, адаптувати їх стосовно конкретних особливостей вітчизняної правової системи;
- використання понятійно-категоріального апарату юридичної науки для вирішення правових проблем;
- Застосування теоретичних знань про правові системи для кваліфікованого виконання професійних обов'язків.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **120** годин **4** кредит ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Розділ 1

Тема 1. Національні правові системи та їх типи.

Поняття правової системи суспільства. Сучасні підходи до розуміння правової системи суспільства.

Структура правової системи суспільства. Характеристика основних елементів правової системи суспільства. Джерела та форми права.

Шляхи виникнення і розвитку правових систем. Сучасні підходи до класифікації правових систем. Підстави типізації правових систем.

Тема 2. Класифікація правових систем сучасності.

Необхідність і важливість класифікації національних правових систем. Критерії класифікації правових систем. Різні підходи до класифікації правових систем (Р.Давид, К.Цвайгерт, Г.Кьотц, М.Глендон, М.Гордон, К.Осакве, Ю.Тихомиров, М.Марченко, А.Саїдов). Види критеріїв класифікації національних правових систем. Форми (джерела) права як критерій класифікації правових систем. Правова сім'я. Види правових сімей. Основні та "периферійні" правові системи. Відносний характер класифікації національних правових систем. Зближення та уніфікація національних правових систем. Юридичні засоби уніфікації різних правових систем.

Тема 3. Значення правового звичаю в основних правових системах.

Звичай як джерело права. Місце правового звичаю серед інших джерел романо-германського права. Шляхи легітимації звичаю державою. Звичаї на додаток до закону, замість закону, всупереч закону. Роль звичаю у сучасному англосаксонському праві. Ознаки правового звичаю (за В. Блекстоуном). Види правових звичаїв. Звичай у сучасному мусульманському праві. Регулятивна роль традицій.

Тема 4. Роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві.

Судова практика в романо-германській правовій сім'ї. Особливості правотворчої діяльності судів.

Прецедент як джерело права в англосаксонській правовій сім'ї. Вирішальна роль прецеденту у створенні та функціонуванні права в Англії. Переваги та недоліки прецеденту. Види судових прецедентів: обов'язкові та необов'язкові. Структура судового прецеденту. Принцип обов'язкового дотримання прецедентів. Інститут перегляду (скасування) прецеденту. Вплив діяльності суддів на процес становлення і розвитку мусульманського права

Тема 5. Закон як джерело права в основних правових системах.

Роль закону в романо-германській правовій сім'ї. Нормативноправові акти та критерії їх класифікації. Роль конституції та конституційних законів у формуванні романо-германського права. Система законодавства. Кодифікація. Закон як джерело права в англосаксонській сім'ї. Домінуюча роль конституційних законів. Види статутів парламенту. Делеговане законодавство. Переваги та недоліки делегованого законодавства. Кодифікація і збільшення ролі законодавства в мусульманському праві.

Розділ 2

Тема 6. Романо-германська правова сім'я.

Історичні передумови виникнення романо-германської правової сім'ї. Культурні передумови виникнення романо-германської правової сім'ї. Соціально-економічні передумови виникнення романо-германської правової сім'ї. Етапи становлення і розвитку романо-германської правової сім'ї.

Ознаки романо-германського права. Особливості структури романо-германського права, його висока доктринальність і концептуальність. Публічне і приватне право. Джерела романо-германського права: поняття, види, основні риси.

Нормативно-правовий акт як основне джерело романо-германського права. Делегована правотворчість. Принципи права. Статус і роль правової науки та юридичної практики в правових системах романо-германської правової сім'ї.

Романська група правових систем. Германська група правових систем. Правова система України.

Тема 7. Англо-американська правова сім'я.

Історія виникнення, становлення та основні періоди розвитку англо-американської правової сім'ї. Природа і особливості права в країнах англо-американської правової сім'ї. Загальне право як "суддівське право". Казуальний характер загального права, домінування правового прецеденту. Особливості структури загального права, роль процесуального права і юридичної процедури. Незалежність судової влади, своєрідність судової системи і юридичного процесу.

Основні джерела англо-американського права. Прецедент як основне джерело права, його природа, «ієрархія» судових прецедентів.

Закони в системі англо-американського права. Своєрідність кодифікації в країнах англо-американської правової сім'ї. Інші джерела англо-американського

права: правові звичаї, правова доктрина. Юридична професія в англо-американській правовій сім'ї.

Тема 8. Релігійні правові системи.

Багатофункціональний характер релігійних правових систем. Іудейське право. Риси, що відрізняють його від інших релігійних правових систем. Принципи іудейського права: поняття та види. Джерела іудейського права. Особливості взаємодії іудейського релігійного права із сучасним світським правом Ізраїлю. Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права. Специфіка взаємодії релігійного індуського права із сучасним світським правом Індії. Кодифікація індійського права під впливом англійського права. Рецепція англійського права. Канонічне право, його джерела. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.

Тема 9. Традиційні правові системи.

Правова система Китаю, її особливості. Основні засади китайського права: конфуціанство, легізм. Кодифікація китайського права. Сучасне право Китаю. Правові системи країн Африки: загальні особливості. Основні джерела права. Вплив європейського права на правові системи країн Африки.

Тема 10. Передумови та механізм зближення національних правових систем у сучасних умовах суспільного розвитку.

Характеристика процесу глобалізації. Попередження і вирішення юридичних колізій. Зближення національних законодавств. Поняття модельних законодавчих актів. Уніфікація правових норм. Поняття і значення міжнародно-правової допомоги.

3. Рекомендована література

Основна

1. Організація професійної діяльності юриста: теорія і практика / Ф. Бойл, Д. Каппс. К., 2006. 478 с.
2. Політико-правові системи світу / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. К.: Знання, 2006. 668 с.
3. Теорія держави і права: навчальний посібник / Гусарев С.Д., Бостан С.К., Пархоменко Н.М. К.: Академія, 2013. 348 с.
4. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. К.: Знання, 2005. 375 с.
5. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права: навчальний посібник. К.: «Юристконсульт», 2006. 355 с.
6. Малишев Б.В. Судовий прецедент у правовій системі Англії: монографія. К., 2008. 343 с.
7. Правові та політичні проблеми сучасності: матер. наук.-практ. конференц. (Луцьк, 22 квітня 2012 р. / МОН України. К.: Ліпкан О.С., 2012. 94 с.
8. Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України. К.: Юридична практика, 2013. 602 с.
9. Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика. Философские, теоретические и методологические проблемы. К.: Знання, 2005. 334 с.

Додаткова

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: навч. посібник (за вимогами кредитно-модульної системи навчання) / Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А.М. Завальний, А.О. Осауленко, Т.О. Пікуля; за заг. ред. Є.О. Гіди. К.: КНУВС, 2010. 260 с.
2. Актуальные проблемы теории государства и права: [учеб. пособ.] / Рассолов М.М., Малахов В.П., Иванов А.А. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. 447 с.
3. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: Издательство НОРМА, 2001. 752 с.
4. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования. М.: Статут, 1999. 712 с.
5. Алексеев С.С. Общая теория права. [2-е изд., перераб. и доп.]. М.: Проспект, 2009. – 576 с.
6. Анакіна Т. Прецедентні рішення суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС. *Підприємництво, господарство, право*. 2008. № 2. С. 49-52.
7. Білозьоров Е.В. Источники права в государствах континентального и общего права (теоретико-сравнительный аспект). *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*. 2013. № 2 (26). С. 197-202.
8. Білозьоров Є.В. Міжнародно-правові гарантії як основа механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Правова доктрина та юридична практика: досвід та перспективи розвитку*. Матеріали постійно діючого науково-теоретичного семінару (25 березня 2014 р.): Випуск № 3. К. : НАВС, 2014. С. 8-11.
9. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ “Вид-во “Юридична думка”, 2007. 992 с.
10. Вовк Д. Релігійна традиція у праві: аспекти загальнотеоретичного розуміння. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. №3(70). С.44-53.
11. Вопленко Н.Н. Источники и формы права: учебное пособие. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2004. 102 с.
12. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Державорозуміння і державознавство: діяльнісний та компаративний контексти. *Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна*. Збірник наукових статей. Гол. Редактор Андрій Мелешевич. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. С. 221-232
13. Дуда С.М. Джерела права в романо-германській правовій сім'ї (типологічні особливості). *Південноукраїнський правничий часопис*. №3/ 2012. Одеса, 2012. С.75-77.
14. Євграфова Є.П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легіський підхід): монографія. К.: КНТ, 2007. 184 с.
15. Западная традиция права :Эпоха формирования = Law and revolution : The formation of the western legal tradition / Г.Д. Берман ; Пер. с англ. Н.Р. Никоновой. [2-е изд., науч.]. М. : Изд-во Московского университета; Инфра-М – Норма,1998. 624 с.
16. Іваненко О.В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2007. 20 с.

17. Кобринська С.Б. До питання про поняття та структуру правової системи. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Зб. наук. праць*. 2000. Вип. 82: *Правознавство*. С. 14-18.
18. Лазнюк Н.В. Види нормативно-правових актів (теоретичні питання). *Митна справа*. 2014. № 10. С.53-65.
19. Марченко М.Н. Проблемы теории государства и права: учебник. Москва: Проспект, 2013. 768 с.
20. Матузов Н.И. Правовая система и личность. Саратов, 1987. 293 с.
21. Оленчук І.В. Типологічні особливості романо-германського права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. №3. Одеса, 2012. С.77-79.
22. Пархоменко Н.М. Джерела права: основні засади дії / Н.М. Пархоменко // Дія права: інтегративний аспект / Ю.С.Шемшученко, Н.М.Оніщенко, Є.Б.Кубко та ін. К. : Юрид. думка, 2010. С. 176-194.
23. Пікуля Т.О. Методологічні критерії та класифікаційні схеми типологізації держав світу. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право)*. Випуск № 2. 2013. С. 225-233.
24. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.П. Тихого, М.М. Цимбалюка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 620 с.
25. Проблеми теорії держави і права: [навчальний посібник] / Г.П. Серета, С.Г. Стеценко. К.: КНТ, 2009. 184 с.
26. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности). М.: Юристъ, 2005. 448 с.
27. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение и юридическая география мира. М., 1993. 148 с.
28. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
29. Теорія держави та права : [підручник] / [за вимогами кредитно-модульної системи навчання] / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний, А.О. Осауленко та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. К. : ФОРМ О.С. Липкан, 2011. 576 с.
30. Теорія держави та права в запитаннях і відповідях : Навч. посіб. / С.П. Коталейчук, П.Я. Пісной. К. : КНТ, 2011. 560 с.
31. Тимохов Ю.А. Иностранное право в судебной практике. М.: Волтерс Клувер, 2004. 176 с.
32. Тихомиров О. Просторовий вимір права: проблеми методологічного осмислення. *Право України*. 2013. № 3–4. С. 32-38.
33. [Тихомиров О., Гусарев С. Методологія порівняльних досліджень в Україні: філософсько-правовий аспект. *Право України*. 2013. №9. С.117-137.](#)
34. Турута О.В. Глобалізація та її вплив на класифікацію сучасних правових систем світу. *Публічне право*. 2012. №1(5). С.254 – 260.
35. Тюріна О.В. Європейський Союз на сучасному етапі: основні цілі та завдання. *Транспортне право в ХІХ столітті*: Матеріали ІІІ Міжнародної конференції, Київ, Національний авіаційний університет, 21 лютого 2013 р. К.: Комп'ютерпрес, 2013. С. 509 – 511.

36. Тюріна О.В. Організаційно-функціональна побудова систем правоохоронних органів сучасних держав: аспекти типологізації. *Імперативи розвитку цивілізації*. 2013. № 1. С. 20-21.

37. Тюріна О.В. Правосвідомість та правова система: окремі аспекти співвідношення: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [«Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі»] (27 лютого 2014 року). К.: НАУ, 2014. С. 111-113.

38. Тюріна О.В. Різні поліції однієї країни: матеріали круглого столу, присвяченого 90-літтю академіка В.В. Копейчикова (19 листопада 2014 року). К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. С.148-155.

39. Удовіка Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: Монографія. Х: Право, 2011. 552 с.

40. Штогун С. Досвід Німеччини в організації адміністративного судочинства. *Право України*. 2008. № 2. С. 123-125.

41. Lay judges tradition URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/140637/court/27097/Lay-judges#ref282028>

42. McMurdo M. The Legal Profession, Advocacy and Independence in 21st Century Australia URL: <http://www.archive.sclqld.org.au/judgepub/2006/mcmurdo210706.pdf>

43. Pierre M. Introduction to the English legal system. 2002. 54 p. URL: www.jm.u-psud.fr/format/langues/doc/English_Legal_System.pdf

44. Professional judges in the common-law tradition URL доступу: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/140637/court/27099/Professional-judges-in-the-common-law-tradition>

45. The history of law society / Official site of Law society. URL: <http://www.lawsociety.org.uk/aboutlawsociety>.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>

2. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича Київського національного університету ім.. Тараса Шевченка www.library.univ.kiev.ua

3. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія” <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

4. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. Національна бібліотека Франції <http://www.bnf.fr/>

6. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>

7. Німецькі бібліотеки <http://www.ddb.de/>

8. Російська державна бібліотека <http://www.rsl.ru/>

9. Російська національна бібліотека <http://www.nlr.ru:8101/>

10. Сайт “Бібліотека юриста” <http://www.lawbook.by.ru/>

11. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>

12. Центр європейського і порівняльного права <http://www.eclg.gov.ua/>

13. Центр розвитку українського законодавства
<http://www.ulde.kiev.ua/news.php>

14. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету
<http://www.law.yale.edu/library/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання – усні та письмові опитування, проведення контрольних робіт, виконання тестових завдань, написання рефератів та індивідуальних науково-дослідних робіт.